

Доступ до інформації

У ЦЬЙ КАРТЦІ ЙДЕТЬСЯ ПРО ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ВАШОГО ПРАВА НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ, А ТАКОЖ ТОГО, ЯК ВИКОРИСТОВУВАТИ ЦЕ ПРАВО ЯК СКЛАДОВУ ВАШОЇ ПРАВОЗАХИСНОЇ СТРАТЕГІЇ. У НІЙ ПОЯСНЕНО, ЯК ОТРИМАТИ ІНФОРМАЦІЮ, ЯКУ ПРИХОВУЄ ДЕРЖАВНА ВЛАДА, І ЯК РОБИТИ ІНФОРМАЦІЙНІ ЗАПИТИ, А ТАКОЖ ТЕ, ЯК РЕАГУВАТИ, ЯКЩО ВАМ ВІДМОВЛЕНО У ВАШОМУ ЗАПИТІ НА ІНФОРМАЦІЮ.

Ваше право на доступ до публічної інформації

Державні органи керують грошима всієї громади держави. Їхній обов'язок - працювати на суспільство, а інформація, яку вони продукують та зберігають, належить суспільству. Державне та міжнародне право визначає за представниками суспільства фундаментальне право на доступ до інформації, якою оперують державні органи.

Навіть якщо ваша країна не має закону про «доступ до інформації» (який в деяких країнах може називатися «свобода інформації» або ж «право на інформацію»), швидше за все є певні положення, які вимагають від офіційних посадовців відповідати на запити від суспільства. Щоб переглянути повний список країн із законами «про доступ до інформації», зверніться на <http://access-info.org/>.

Реалізація права на доступ до інформації відбувається двома шляхами.

Проактивний: державні органи зобов'язані надавати, публікувати та розповсюджувати інформацію про свою основну діяльність, бюджети та політику.

Реактивний: всі люди мають право запитувати в офіційних осіб та органів про те, що вони роблять і які документи зберігають.

ДІЯ 1: ВИЗНАЧТЕСЬ З ТИМ, ЩО ВИ ХОЧЕТЕ ДІЗНАТИСЯ

Перед тим, як подати запит на інформацію, визначтеся, що ви хочете знати, щоб досягнути поставленої цілі.

Випишіть окремо одну зі своїх правозахисних цілей та визначтеся, яка інформація, найімовірніше, матиме найбільший вплив на досягнення цієї цілі.

Наприклад, якщо ваша ціль полягає у збільшенні державних видатків на передродовий догляд за вагітними жінками в державних медичних закладах, то, можливо, вам потрібна точна інформація про реальні видатки в цій сфері. Чи достатньо тільки цієї інформації і чи є вона значимою? Звісно, було б краще, якби ви могли ще з чимось порівняти цю інформацію. Ви, для прикладу, могли б порівняти дані про те, скільки витрачається коштів на лікування захворювань матерів та дітей, які не мали передродового догляду. Або ж ви б могли порівняти суму, яка використовується на передродовий догляд кожного дня, з сумою, яка витрачається на збройні сили. Ваше знання державних видатків з бюджету допоможуть вам знайти те порівняння, яке укріпить ваші аргументи.

Визначте джерело інформації

Набір інформаційних джерел, приватних чи державних, може значно збагатити ваше знання проблеми, над якою ви працюєте. В нашому прикладі частково інформацію про те, скільки грошей є для витрат на передродовий догляд, можна отримати від лікарів та керівників медичних закладів, але звіти про розподіл бюджету та видатки перебувають у

розпорядженні міністрів медицини та фінансів, а також в державній аудиторській інспекції (укр. - контрольно-ревізійному управлінні).

Шукайте офіційну державну інформацію

Перед тим, як подати запит на інформацію, не полінуйтесь пошукати, чи не публікувалась ця інформація десь раніше. Такий крок дозволить вам значно зекономити час у майбутньому.

ДІЯ 2: СПРОБУЙТЕ ЗНАЙТИ ІНФОРМАЦІЮ, ЯКА ВЖЕ ОПУБЛІКОВАНА

Пошукайте інформацію, яка стосується вашої проблеми і яка вже була опублікована раніше.

- **На сайтах державних органів.** Про фінансові питання шукайте на сайті Міністерства фінансів чи на сайті державного аудиторського органу. Якщо інформація стосується державного сектору послуг, таких як освіта, медицина чи робоча зайнятість, спробуйте знайти її на сайтах відповідних міністерств.
- **За допомогою пошуковика, такого як Yahoo, Google чи будь-якого іншого, популярного у вашому регіоні.** Спробуйте пошукати на інших, відмінних від державної, мовах. Корисну інформацію можна знайти на англійській мові у звітах, що надаються державам-донорам (державам-кредиторам), або у звітах, складених міжнародними недержавними організаціями чи «мозковими центрами» (think-tank).
- **За допомогою місцевих регіональних або державних бібліотек чи інших державних інформаційних закладів.** Відвідайте їх або телефонуйте і запитуйте бібліотекаря чи адміністратора, але пам'ятайте про чиновників, які можуть заборонити їм розголошувати ту чи іншу інформацію.
- **За допомогою особистого візиту в державні установи.** Міністерства не завжди відкриті для своїх громадян, але завжди є можливість особисто зайти в ту чи іншу установу та запитати там потрібну інформацію.

Якщо спроба отримати інформацію самостійно забирає надто багато часу або ж здоров'я (стрес, перевтома), тоді використайте своє право на доступ до інформації та надішліть інформаційний запит.

Використайте своє право на інформаційний запит

Пам'ятайте, що у вас є право ставити державним службовцям запитання і вони зобов'язані відповідати. Існують деякі обмеження (пояснення нижче), які означають, що вони не завжди можуть надати вам інформацію, яку ви вимагаєте, але вони повинні відповісти на ваш запит.

- **Хто може зробити запит?** У законодавстві практично всіх країн світу запит на інформацію може зробити будь-хто, не залежно від своєї національності, релігійної приналежності чи громадянства. Вам не потрібно виправдовуватися та пояснювати свою потребу в цій інформації. Зазвичай вам потрібно тільки надати своє ім'я та електронну чи поштову адресу для отримання відповіді.
- **Як я можу зробити запит?** Зазвичай, у письмовій формі звичайною або ж електронною поштою на адресу конкретної офіційної посадової особи. В деяких країнах дозволений усний запит, хоча краще мати письмове свідчення того, що ви когось про щось запитали і коли ви це зробили.
- **Що я повинен написати у своєму запиті?** Ваш запит повинен бути максимально конкретним, щоб допомогти офіційним особам визначити потрібну інформацію та мати найменше можливостей для відхилення запиту. У більшості випадків немає необхідності конкретно ідентифікувати потрібний документ. Зробіть ваш запит простим. У вас будуть кращі шанси отримати швидку відповідь і ви завжди можете зробити додатковий запит. Ви не зобов'язані згадувати у запиті закон про «доступ до інформації», але це може бути корисним, оскільки демонструє вашу обізнаність з юридичними правами.

ДІЯ 3: ПІДГОТУЙТЕ ВАШ ЗАПИТ

Написання запиту повинне бути максимально простим та прямолінійним. Використовуйте мову, відповідну діловій мові вашої країни.

Шановний/на пане/пані,

Я пишу з метою отримання інформації, послугуючись Актом про свободу інформації - Freedom of Information Act (2000):

- *Загальна сума коштів, витрачених протягом 2006, 2007 та 2008 років на вакцинацію дітей від 8 років. Мені потрібно отримати інформацію з поділок на роки і, якщо можливо, на місяці.*
- *Загальна кількість дітей, вакцинованих у 2006, 2007 та 2008 роках в межах державної програми «Вакцини для всіх».*

Прошу надіслати цю інформацію в електронному вигляді на мою електронну адресу, яку подаю нижче. Якщо у вас є якісь запитання чи ви хочете уточнити цей запит - зв'яжіться зі мною.

З повагою, ...

- **Як я отримаю інформацію?** Ви можете отримати інформацію у різних форматах: оригінал, ксерокопія, DVD, CD і т.д. Практично у всіх випадках, якщо це розумно і не дорого, ви можете вимагати інформацію у зазначеному вами форматі.
- **Коли я отримаю інформацію?** Ці терміни обумовлені в законі і відрізняються в різних країнах світу: в дуже малій кількості країн це займає більше місяця.

Середній термін - близько 15 робочих днів. Більшість країн дозволяє державним органам збільшити термін, необхідний для підготування потрібної інформації, від декількох днів до додаткового місяця у тому випадку, якщо запит складний. Але у будь-якому випадку особа, що подала запит, повинна бути повідомленою про затримку і їй повинні надати аргументовані пояснення причин.

- **Я повинен платити за інформацію?** Подання запиту на отримання інформації завжди повинно бути безкоштовним (в деяких державах потрібно заплатити невелику суму). Можливо, вам доведеться

заплатити за копії та поштові послуги. Ця сума повинна відповідати відповідним офіційним розрахункам. Якщо ви підозрюєте, що у вас вимагають занадто велику суму, висловіть своє занепокоєння офіційним посадовим особам, а також відповідальному за права людини та за доступ до інформації.

Чи можу я отримати доступ до всієї державної інформації?

Ні. Право на доступ до інформації не абсолютне. Інформація може бути засекречена з певних причин, зокрема у випадку захисту національної безпеки чи збереження громадського порядку, захисту кримінальних справ, особистої інформації чи, відповідно, комерційним інтересам приватних компаній. Ви знайдете повний список винятків у законі «про доступ до інформації» вашої держави.

Влада повинна засекречувати тільки невелику частину інформації і вона повинні довести, що саме цю інформацію слід засекретити. Державні органи також повинні знаходити компроміс між правилами секретності та інтересами суспільства.

Якщо в інтересах суспільства інформація повинна бути розсекреченою - влада повинна так зробити, навіть якщо цей випадок належить до винятків.

Необхідно розуміти, що винятки стосуються інформації, а не цілого документу. Коли в документі має місце виняток, державні органи повинні забезпечити частковий доступ до документів; це можна зробити шляхом вилучення «секретних» місць і оприлюднення документу. Якщо такий випадок має місце, державні органи повинні повідомити, що вони «відредагували» документі, а також позначити пропущені місця та пояснити причину такого кроку.

ДІЯ 4: ОЧІКУЙТЕ НА ВИНЯТКИ

Подумайте, чи може якась інформації з переліку, який ви шукаєте, потрапити в категорію винятків. Чи може державний орган обмежити доступ до інформації з політичних мотивів? Якщо це так, тоді спробуйте

забрати із запиту цю інформацію і подати її окремим запитом. Перед надсиланням запиту сплануйте ваші кроки у випадку, якщо ви не отримаєте відповіді, особливо тоді, якщо ви можете зустріти супротив. Стратегії, які ви можете використовувати:

- Оголосіть наперед свій намір скерувати запит - ця стратегія давить на представників влади і під цим тиском вони повинні відповісти.
- Поінформуйте недержавні організації та журналістів про те, що ви надсилаєте запит і що ви розповісте їм про отриману відповідь.
- Заплануйте, як ви будете мобілізувати своїх прихильників, якщо запит буде відхилено. В залежності від ситуації у вашій країні, різні міжнародні структури, такі як недержавні організації, можуть допомогти надавити на владу, щоб вона оприлюднила інформацію.

Що робити, якщо я не отримаю ту інформацію, яку просив?

У вас є право на апеляцію, якщо ви не отримаєте інформацію чи будь-яку відповідь. У державах, які мають хорошу систему доступу до інформації, є чітка процедура подачі заяви. Насамперед ви можете звернутися до органу, який відмовив оприлюднити інформацію. Якщо це не дає результату, зверніться до суду або ж до спеціаліста з доступу до інформації, якщо такий у вас є. Ви можете дізнатися про це більше на сайті: <http://access-info.org>.

Ця карта написана Access Info Europe (<http://access-info.org>)